

ƏLİAĞA VAHİD - 130

Əliağa Vahid - bir əsrdən artıqdır ki, onun adı və qəzəlləri bizim xalqın dilindən düşmür. Necə ki, Nizami, Füzuli, Sabir, Cavid, Şəhriyar kimi dahi sənətkarlarımızı hər gün yad edirik, Azərbaycan ədəbiyyatının bu misilsiz söz ustalarının yaratdıqları sənət əsərləri əsrlər boyu -nəsillər bir-birini əvəz etdikcə bir xalqın mənəvi dünyasında əbədiyaşarlıq meyarına çevrilib. Əliağa Vahidin bu sırada özünəməxsus yeri var. Hər cür müqayisə nöqsanlıdır demiş hansı dahisə, öncə adlarını çəkdiyim o böyük söz ustalarının hər biri mükəmməl təhsil görmüşdülər, şeiriyyət aləmində formalaşmışdılar.

Əliağa Vahid isə mollaxanada bir az "təhsil" almış, amma bu "təhsil"in qüsurlarını gördükdə oranı tərk etmiş, atası kimi dülğərlik sənətinə yiyələnmiş, yalnız şəxsi mütaliəsi sayəsində -fərdi özünütəkmilləşdirmə yolu ilə söz sənətinə meyl etmiş və Bakıdakı şeir məclislərində iştirak edib şairliyin çətin imtahanlarından keçib Vahidliyə yüksəlmişdi. Nədir bunun sirri? Təkcə şəxsi mütaliəmimi? Ya şeir məclislərimi? Səbəb onun fitri istedadında axtarılmalıdır. Biz ədəbiyyatşünasların çoxunun müəllimi olmuş Mir Cəlal müəllimlərinin birində söylədi ki, Əliağa Vahid yeganə şairdir ki, biz onu hər gün eşidir və dinləyirik, bütün radiostansiyalar, televiziya kanalı Vahidi səsləndirirlər. O zaman Mir Cəlal müəllim deyirdi ki (söhbət altmışıncı illərdən gedir), Vahidə bu təxəllüsü kim verib-sə, yanılmayıb, o, şeirmizdə vahiddir, təkrarı, bənzəri yoxdur. Əliağa Vahidin yaradıcılığı onun bu qədər məşhurluğu müqabilində heç də diqqətdən kənarda qala bilməzdi. Sağlığında onun şeirləri barədə bir-birinə zidd iki fikir mövcud idi, onu tənqid edənlər (məsələn, Cəfər Xəndan) Vahidi onda günahlandırır ki, o öz qəzəllərində yeni nəslin zövq və tələblərini nəzərə almayıb, yalnız şəxst-intim hisslərini ifadə etməklə kifayətlənir.

Amma S.Vurğunun "tənqidimizin vicdanı" adlandırdığı Məmməd Arif, qocaman yazıçı M.S.Ordubadi, dahi Üzeyir Hacıbəyov, görkəmli ədəbiyyatşünas Əkbər Ağayev, şair Mikayıl Rzaquluzadə, daha sonralar iki tənqidçi- Məsud Əlioğlu, Şamil Salmanov, tərcüməçi Cahanbaxş Vahiddən, onun satirik şeirlərindən və qəzəllərindən söz açmışlar (bəzisi qısa və yığcam şəkildə, bəzisi isə məqalə və müxtəlif illərdə nəşr olunan "Qəzəllər" kitabına müqəddimə ilə) . Filologiya elmləri namizədi Məmməd Nuru oğlunun "Əsər ki qaldı cahanda" monoqrafiyası Əliağa Vahid yaradıcılığına həsr olunan ilk tədqiqat əsəri kimi nəşr olundu (1983). Onun ardınca ədəbiyyatşünas-elmlər doktoru

Lalə Əlizadənin "Böyük Füzulinin yadigarı" kitabı işıq üzü gördü (1996). Amma şübhəsiz ki, Əliağa Vahid yaradıcılığı bu qədər sadələdiyimiz müəlliflərin yazılarına baxmayaraq öz sanballı tədqiqatını gözləyir.

Bu yazıda biz Vahid yaradıcılığı ilə bağlı iki məqam üzərində dayanmaq istərdik. Birinci məqam- Vahid və Azərbaycan qəzəlidir- "Azərbaycan qəzəli" kitabında qeyd etmişdik ki, Vahid qəzəlin- "köhnə" formanın xəlqiləşdirilməsi, onu xalqa sadə və hamının anlaya biləcəyi dildə çatdırılmasına nail oldu. Bu proses əslində, XIX əsrdə Seyid Əzim Şirvani qəzəllərindən başlanmışdı: "Görməmək yarı bəla. Görməgi qeyr ilə bəla, Seyyida, düş, yıxıl öl, o da bəla, bu da bəla". "Sevdalara düşdüm, dedim: allah kərimdir, Gər yandım, alıxdım, dedim: allah kərimdir!". "Yar ilə fursət tapıb bir dəm ki, göftər eylərəm, Zövqdən gülləm, onu yüz dəfə təkrar eylərəm". Və Xan qızı Nəvəvanın, Əbülqasım Nəbatinin, Bahar Şirvaninin qəzəllərində də dilin sadələşməsinin şahidi ola bilərik. Əliağa Vahidə isə bu proses dərinləşir, necə deyirlər, üfqi istiqamətdə reallaşır.

Təkcə qəzəlin dili sadələşmir, həm də bu, xalqın dil mədəniyyətinin içərilərinə doğru baş alır, adi məişət detallarından tutmuş folklorla qəder uzanır, insanın hiss və həyəcanlarının dil vasitəsilə nümayişinə çevrilir. Azərbaycan qəzəli ilk dəfə olaraq öz üzərindən mistik-müccərrəd örtüyünü çəkib atır. Amma bu o demək deyil ki, qəzəldə mənə tutumu, fəlsəfi -irfani mahiyyət yox olur, əksinə, qəzəldə Füzuli ənənəsi yeni bir mərhələyə daxil olur.

Ona görə də Azərbaycan qəzəlində Füzulidən Vahidə uzanan yol qırılmaz, Füzulilik, Məcnunluq Vahidə də davam edir - bu isə epiqonçuluq deyil, dialnetik davamdır. Vahid "böyük füzulinin xaki-payının biri" olduğunu təsdiqə yetirir.

İkinci məqam - EŞQ. Vahid haqqında hər iki monoqrafiyanın müəllifləri qeyl edirlər ki: EŞQ Vahidin həyat fəlsəfəsidir və o, bu dünyaya eşqin gözləriylə boylanır. Onun təsvir etdiyi qəzəllər - bu qəzəllərin tərifi layiq xüsusiyyətləri də, vəfasızlığı da, biganəliyi də, naz-qəmzələri də nə varsa, həmin o dünyada əks olunur. Vahidin eşq və məhəbbət fəlsəfəsini tam şəkildə sözüümüzün sona çatmağıyla bitirək deyək bir qəzəli ilə tamamlayaq:

*Könüllər qavn olur sənsiz güli-həmrəyə baxdıqda,
Gözəllər yad edər xurşidi-ruyün aya baxdıqda.
Qiyamət macərasından məni qorxutma, ey zahid,
Qiyamətdir mənə ol qaməti-rənayə baxdıqda.
Əgər gül ləblərin mey məclisində keçsə xatirdən,
Əlimdə qan olur badəm meyi-minayə baxdıqda.
Fəzayi-eşqdə divanəlikdən başqa şey yoxdur,
Birər əfsanədir Məcnun ilə Leyləyə baxdıqda.
Mənim aşiqliyim Məcnundan artıqdır, bilir aləm,
Onu yad eyləməz hər kim məni-rüsvayə baxdıqda.
Təbiətdə nə gizli sirlər var, indi zahirdir,
Qalır heyətdə insan hər büti-zibayə baxdıqda.
Məhəbbətsiz, gözəlsiz gün keçirmək heç nədir, Vahid!
Yenə sevmək, sevimək yaxşıdır dünyayə baxdıqda.*